

Reakcija na navode koji se pojavljuju u seriji članaka novinarka Jelene Jindre na portalu H-Alter pod nazivom “Sustav za zaštitu ili za zlostavljanje djece?”

Ovim putem kao organizacije civilnog društva koje izravno rade sa ženama žrtvama rodno uvjetovanog nasilja, izražavamo zabrinutost iskustvima žena i ostalim navodima koji se pojavljuju u seriji članaka novinarka Jelene Jindre na portalu H-Alter pod nazivom “Sustav za zaštitu ili za zlostavljanje djece?”.

U vezi s tim, osjećamo dužnost istaknuti kako i same u svom svakodnevnom radu svjedočimo tome da se žrtve često boje prijaviti nasilje, a rastući razlog strahu od prijave upravo je i strah da će ih institucije optužiti za “otuđenje” i oduzeti im dijete ako se/ga pokušaju zaštititi od nasilnika. Ako dopuštamo da na taj način žrtva bude zastrašena i kažnjena jer je odlučila prijaviti nasilje (prema sebi i/ili djetetu)/zatražiti nadzor ili zabranu susreta/viđanja s nasilnim roditeljem, ako je izrazila bojazan za sigurnost djeteta dok je dijete s drugim roditeljem i/ili na neki drugi način pokušala ukazati na ugroženost svoje i/ili djetetove psihičke, emocionalne i/ili fizičke sigurnosti, kršimo najosnovnije načelo rada sa žrtvama nasilja te odgovornost za nasilje i njegove posljedice s nasilnika prebacujemo na samu žrtvu.

U tom kontekstu, smatramo da je sindrom otuđenja od roditelja i/ili roditeljsko otuđenje vrlo opasan koncept, pogotovo ako se koristi u slučajevima kada je bilo prisutno nasilje u obitelji, gdje je njegova upotreba u suprotnosti sa stručnim smjernicama¹ i empirijskim dokazima zlorabe koncepta otuđenja kao mehanizma ušutkavanja žena i djece žrtava nasilja. Relevantna i recentna znanstvena istraživanja upozoravaju na činjenicu da majčini navodi o nasilju od strane oca, pogotovo ako se to odnosi na nasilje prema djetetu, povećava rizik od toga da majka izgubi skrbništvo nad djetetom. Očeva optužba da majka dijete otuđuje od njega taj rizik dvostruko povećava (Meier, 2020)^{a2}

Bez obzira kako (ne) nazivamo koncept/sindrom otuđenja, smatramo sasvim očitim da se nalazimo se u situaciji u kojoj svjedočanstva velikog broja žena otvaraju i pitanje dovodi li njegova primjena u pitanje prava i sigurnost djece i žena žrtava rodno uvjetovanog nasilja, kao i (ne)primjenu, odnosno kršenje obvezujućih međunarodnih dokumentima i njime postavljenih pravnih standarda. Podsjećamo da nas Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji obvezuje da u slučajevima nasilja u obitelji prije svega poštujemo obvezu da se u obzir uzmu pojave nasilja te da se osigura da ostvarivanje bilo kojeg

¹ Europska asocijacija za psihoterapiju smatra koncepte sindroma otuđenja od roditelja i roditeljskog otuđenja neprikladnima za upotrebu u psihoterapijskom radu:
<https://www.savez-spuh.hr/izjava-europske-asocijacije-za-psihoterapiju-o-konceptima-sindroma-otudenja-od-roditelja-i-roditeljskog-otudenja/>

² Meier, J. (2020). U.S. child custody outcomes in cases involving parental alienation and abuse allegations: what do the data show?. *Journal of Social Welfare and Family Law*. 42. 1-14.
10.1080/09649069.2020.1701941.

prava na viđanje djece ili skrbi o djeci ne ugrožava prava i sigurnost žrtve ili djece.³ Drugim riječima, sigurnost djece i nenasilnog roditelja mora biti prioritet.

Podsjećamo i na izvještaje nadzornog mehanizma Konvencije GREVIA⁴, pogotovo za Italiju⁵ i Španjolsku⁶, gdje se konceptu otuđenja pristupa izričito kritički, upozorava se na nedostatak njegove znanstvene utemeljivosti te ga se nastoji regulirati ili u potpunosti zabraniti.

Skrećemo pažnju i na Prijedlog rezolucije Europskog parlamenta o posljedicama nasilja koje vrše partneri u intimnim vezama i prava skrbništva po žene i djecu (2019/2166(INI)) u kojem stoji da, iako su u načelu zajedničko skrbništvo i nenadzirani posjeti poželjni kako bi se zajamčilo da roditelji uživaju jednaka prava i jednaku odgovornost te kako bi se zaštitili najbolji interesi djeteta, nasilje koje vrše partneri u intimnim vezama očito nije spojivo sa zajedničkim skrbništvom i skrbi zbog njegovih teških posljedica za žene i djecu, uključujući opasnost od radikalnih činova poput ubojstva žene i djece, naglašavajući da su pri utvrđivanju aranžmana za dodjelu skrbništva i prava na posjećivanje djece najvažniji zaštita žena i djece od nasilja i ono što je najbolje za dijete te da spomenuto ima prednost pred drugim kriterijima. Također, naglašava se da je najbolja alternativa dodjela isključivog skrbništva nenasilnom partneru, najčešće majci, kojom se sprječava daljnje nasilje i sekundarna viktimizacija žrtava.⁷ Ovaj prijedlog važan je i jer naglašava mnoge druge važne činjenice koje se u praksi ponekad zanemaruju, kao primjerice da pravo svakog djeteta na održavanje kontakta s oba roditelja, koje proizlazi iz članka 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i članka 9. Konvencije o pravima djeteta, može biti ograničeno kako bi se zajamčilo ono što najbolje za dijete i nužno za njegovu sigurnost.

Podsjećamo i na vrlo važan dopis Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, a koji ističe da se žrtvi nasilja u obitelji koja se obraća stručnjaku za pomoć treba pristupiti s osobitim senzibilitetom te komunikaciju prilagoditi njenim potrebama, a u kontaktu s institucijama/ustanovama socijalne skrbi žrtve bi se trebale moći osjećati zaštićeno i sigurno. Nadalje, poziva se na dokidanje prakse izjednačavanja žrtve i nasilnika i njihovog stavljanja u ravnopravan položaj. Posebno važnim smatramo dio dopisa u kojem jasno stoji da izloženost djeteta nasilju, čak i ako nasilje nije usmjereno direktno prema djetetu predstavlja oblik

³ Čl. 31. Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (dalje u tekstu: Konvencija). Kako stoji u Pojašnjavajućem izvješću, "naročito u slučajevima obiteljskog nasilja, pitanja vezana uz zajedničku djecu često su jedine poveznice koje ostaju između žrtve i počinitelja. Za mnoge žrtve i njihovu djecu, poštivanje naloga za kontakt može biti znatan sigurnosni rizik budući da to često znači neposredan susret s počiniteljem. Stoga, ovaj stavak navodi obvezu osiguravanja da se žrtve i njihova djeca osiguraju od bilo koje daljnje štete." (Ured za ravnopravnost spolova, Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i Pojašnjavajućem izvješću (neslužbeni prijevod), str. 64.)

⁴ Mid-term Horizontal Review of GREVIO baseline evaluation reports, dostupno na: <https://rm.coe.int/horizontal-review-study-2021/1680a26325>

⁵ GREVIO Baseline Evaluation Report Italy: Dostupno na: <https://rm.coe.int/grevio-report-italy-first-baseline-evaluation/168099724e>

⁶ GREVIO Baseline Evaluation Report Spain. Dostupno na: <https://rm.coe.int/grevio-s-report-on-spain/1680a08a9f>

⁷ Prijedlog Rezolucije dostupan je na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CJ02-PR-663336_HR.docx

psihološkog zlostavljanja djeteta sa specifičnim posljedicama na psihosocijalni razvoj djeteta.⁸ Također se napominje da su u hijerarhiji prava, pravo djeteta i žrtve na sigurnost i život bez nasilja iznad prava roditelja počinitelja nasilja.⁹ Predmetne upute ustvari predstavljaju najosnovnija pravila i standarde rada sa žrtvama nasilja, a svjedočanstva "hrvatskih Laura", kao i sama činjenica postojanja navedenog dopisa, upućuju da svakodnevna praksa nije u skladu s njima.

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji također obvezuje sve stručnjake koji sa žrtvama dolaze u kontakt na primjenu općih načela rada sa žrtvama nasilja, jedno od kojih je i da je za nasilno ponašanje odgovoran je isključivo počinitelj nasilja.

Kako bi gore navedene obveze stručnjaka i Republike Hrvatske kao potpisnice Konvencije mogle biti ispoštovane, iznimno je važno da žrtvi vjerujemo te da iz te pozicije dalje postupamo i ispitujemo slučaj.

Zaključno, s obzirom da su u predmetnim članicama novinarka Jelene Jindre iznesena svjedočanstva više žena koje upozoravaju na možebitne značajne propuste i nepravilnosti u radu ustanova koje imaju iznimno važnu ulogu u velikom broju slučajeva nasilja počinjenog unutar obitelji, smatramo da je nužno da se istraži osnovanost istih.

Slijedom navedenog, zahtijevamo:

- da relevantne državne institucije te stručne komore ozbiljno ispituju navode iz članka te provedu istragu je li došlo do povrede prava djece i/ili osoba koje su proživjele nasilje u partnerskom odnosu
- da se od strane Ministarstva rada i mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike te Ministarstva pravosuđa i uprave hitno organiziraju edukacije i stručna usavršavanja za osobe uključene u sustave pružanje podrške i zaštitu prava žrtava nasilja s naglaskom na razumijevanje rodno utemeljenog nasilja
- hitnu reformu sustava socijalne skrbi koja će, uz ostalo, uključivati poboljšanje uvjeta rada zaposlenika/ica, osiguravati cjeloživotno obrazovanje, edukaciju i superviziju za zaposlene, restrukturiranje sustava uz potrebna nova zapošljavanja stručnjaka/kinja

⁸ Do istih zaključaka dolazi se i u prethodnoj bilješci spomenutom Prijedlogu rezolucije, gdje stoji da je nasilje koje vrše partneri u intimnim vezama suštinski povezano s nasiljem nad djecom i zlostavljanjem djece; da djeca izložena obiteljskom nasilju vjerojatno trpe negativne posljedice po mentalno i fizičko zdravlje koje bi mogle biti akutne i kronične prirode; da se viktimizacija djece u situacijama nasilja nad ženama može nastavljati i eskalirati tijekom spora o skrbništvu nad djetetom između roditelja; da odrastanje u nasilnom kućnom okruženju ima bitne posljedice po razvoj djeteta i njegovo ponašanje kao odrasle osobe; da izloženost nasilju u dječjoj dobi kroz zlostavljanje i/ili svjedočenje nasilju koje partneri vrše u intimnim vezama dovodi dijete u opasnost da postane žrtvom ili da samo vrši nasilje kao odrasla osoba (točke M i N, str. 6)

⁹ U ovom odlomku spomenuti su zaključci i upute iz dopisa koje je Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, klasa 555-03/21-01/4, ur.broj- 524-8-03-01/1-21-2 dana 1. travnja 2021. godine uputilo svim centrima za socijalu skrb. Iako je, koliko nam je poznato, dopis bio upućen (samo) stručnjacima iz sustava socijalne skrbi, smatramo da su u njemu dane iznesene upute i zaključci svakako primjenjivi na sve stručnjake koji se u svom radu susreću sa žrtvama nasilja.

- strateški pristup i intenzivan rad na povećanju osjećaja povjerenja koje građani, pa tako i žrtve nasilja, imaju u sustav pravosuđa i socijalne skrbi, a koji će uključivati i promjene postojećih praksi te vanjske nezavisne kontrole

- Širenje mreže i jačanje ustanova koje provode kompletan dijagnostički i tretmanski rad s djecom i mladima, pogotovo kada se radi o žrtvama nasilja te osiguravanje ujednačene teritorijalne rasprostranjenosti istih

Niže potpisane organizacije i stručnjakinje svojim potpisom podržavaju ovu reakciju te se stavljaju na raspolaganje za daljnji dijalog te međusobnu edukaciju i razmjenu znanja i iskustava po gore navedenim pitanjima.

SOS Rijeka - centar za nenasilje i ljudska prava

Udruga B.a.B.e.

OCD DELFIN Pakrac

Gordana Sarson

CESI- Center za edukaciju, savjetovanje i istraživanje

Ženska grupa Karlovac "Korak"

Lezbijska organizacija Rijeka „LORI“

Sandra Turkanović

Inicijativa #SPASIME

Udruga za ljudska prava i građansku participaciju PaRiter

Sanja Kovačević

Centar za građanske inicijative Poreč

Udruga HERA Križevci

Autonomna ženska kuća Zagreb

Platforma za reproduktivnu pravdu

Udruga za zaštitu obitelji – Rijeka U.Z.O.R.